

<sida1>

[<Ink.13 mars 1838> [Ankomstdatum på Consistoriet](#)]

Protocoll, hållet vid Special Visitationen i Sorsele Kyrka den 6te Januarii 1838. Hvarvid voro närvarande ej mindre församlingens Kyrkoherde Herr Conrad Grönlund, än en talrik Allmoge af båda Könen samt undertecknad, som blifvit anmodad att föra Protocollet.—

S:D: Sedan såväl Herr Pastor Grönlunds till Högvördige Dom Capitlet ingångna Anmälan af den 18de September 1837, samt Krono-Länsmannen B.O. Holmströms till Konungens Befallnings hafvande i Westerbotten insända Rapporter under de 27de Junii och 30 September, äfvensom Max. Ven. Consistorii i anledning deraf utfärdade förordnande för Contracts Prosten Herr Magister Joh. Risberg af den 25 October sistnämnde år, att hålla Visitation uti Sorsele Församling, till utrönande af förhållandet med der yppade religions Svärmeri, blifvit uppläste, företogs Visitations förrättningen med ledning först af Hr Pastor Grönlunds anmälan.

Och då der förekommer 1°, att de så kallade Läsare, under förklenande af den allmänna Gudstjensten, samla sig till särskild andagt; Och uppå tillfrågan om dessa samlingar ske vid sjelfva Kyrkan i deras Kyrkostugor och under påstående allmän Gudstjenst, de sjelfve det samma erkände, upplästes Kongl. Brevet af den 21 Januari 1820, deruti så väl tiden, då slika sammankomster i nåder äro tillåtna såsom och öfriga vilkor för tillåtelsen

<sida2>

bestämt innefattas, och hvilken Konglig Majestets nådiga villja och befallning, äfvensom den allmänna Kyrko-ordningen, de hade att ställa sig till ofelbar efterrättelse.

2° Att de ropa ve och förbannelse öfver Presterskapet och andra menniskor; hvilket de ock erkände troende sig säkert känna att Presterne voro blinde Ledare, och att således de, som följde deras ledning, ej kunde undgå det eviga förderfvet. Hvaruti Presternas förmenta falska lärosatser bestodo, uppgåfvo de icke, utan sade i allmänhet, att de ej rätt delade lag och evangelium. Visitator erinrade, att alla omilda och kärlekslösa omdömen, vare sig om Prester eller andra menniskor, voro stridande mot Jesu lära. Men om de funno något verkeligt fel hos sina Lärare, antingen i deras offentliga eller enskildta föredrag, eller ock i deras lefverne, voro de icke allenast berättigade utan äfven skyldige att, derest rättelse på annat sätt ej kunde vinnas, sådant anmäla och styrka hos deras förmän. —

3° Att de fördöma Böcker, hvartill höra Lindbloms Cateches, Nya Psalmboken och Kyrko Handboken. Detta erkändes äfven af Läsarena. Och när de uppfordrades att uppgifva hvad de ansågo såsom felaktigt i den nya Catechesen, anfördes i synnerhet svaret på 146 frågan: Hvartill bör menniskan använda sit[t] förnuft? Att söka och emottaga sanna begrepp om Gud m.m. — Förnuftet, sade de, är uti andeliga saker blindt och förmörkadt. Ja! Svarade

<sida3>

Visitorator, ganska rätt, och just därför måste det söka efter ett ljus, som det sjelf icke eger, och emottaga samma ljus der det finnes, nemligen uti Guds uppenbarelser såväl i naturen, som i ordet. Men utan förnuft vore det likaså omöjligt att emottaga det andeliga ljuset från uppenbarelsen, som att utan öga emottaga det lekamliga ljuset från solen; hvad således ögat är för vår kropp det är förnuftet för vår själ. — det är själens öga. Denna förklaring ogillades helt och hållet af Läsarena och Nybyggaren Hans Göransson från Stensund sade rent ut, att detta var en djefla-lära. Visitorator tillade: det tänkande förståndet är en herrlig Guds gåfva, och den är icke gifvaren, som nedsätter gåfvans höga värde. Alle medgifva vi dock, enl. Guds ord, att förnuftet måste stå under trons lydriad, eller att det ej eger någon domsrätt öfver trons läror, hvilka äro vida öfver förnuftet, dock icke emot förnuftet. —

Den 310de frågan i Catechesen: Blifva de Barn osalige, som utan döpelse dö? Hvilken besvarades med nej; innefattande uti Läsarens tanka en fördömligt villfarelse och ett förnekande af arfsyndens. Visitorator erinrade att om de höllo vid enfaldigheten och ej inlätto sig i onödigt och onyttigt grubblande, borde de väl finna antagligare och med Christendomens anda mera öfverensstämmande, att Gud, som är sjelfva Kärleken och en Fader öfver allt hvad fader heter i himmelen och på jorden, icke kan tillsluta sin himmel för

<sida4>

ett Barn, som genom döden blifvit borttryckt, innan det hunnit genom döpelsen invigas uti helga manns samfund, än att tro motsatsen. Och hvad det medfödda synda förderfvet beträffar, som visst icke förnekas, så, ehuru döpelsen är det ordentliga reningsmedlet från detta förderf, är dock Gud icke bunden vid detta medel, såsom det enda, utan har tusende andra, dem vi icke känna, derest medel äro för Honom nödvändiga.

Nya Psalmboken är uti Sorsele församling icke antagen till begagnande vid den offentliga gudstjensten, och vågade icke eller Visitorator för närvarande tillstyrka dess införande; men fannt det så mycket mera oförsvarligt och straffbart af Läsarena att fördöma en bok, hvars innehåll de, efter eget medgifvande, så litet kände eller ville känna, och till hvars bruk de, genom något Öfverhetens påbud, icke voro bundne.

Mäst fördömlig och vilseförande är dock, efter Läsarens omdöme, den nya Kyrko-Handboken, till bevisande hvaraf de först anförde Syndabekännelsen, der det väl står att människan födes i synd, men ordet aflad är utelämnadt, på hvilket ord de lade en så hufvudsaklig vikt, att genom dess uteslutande var, enligt deras uttryck, arfsyndens rot afhuggen. Visitorator sökte öfvertyga dem derom, att, derest de höllo sig till sak och ej fästade sig vid blotta ord, skulle de lätt finna meningen vara den samma, nemligen att alla människor komma till verlden med ett

<sida5>

medfödt syndabegär, antingen ordet aflad qvarstår eller icke. Ganska oegentligt vore det äfven sagt att arfsyndens rot låge i aflelsen, då den

väl rätteligen bör sökas hos våra första föräldrars efter syndafallet förderfvade natur. Men om arfsynden verkligen blifvit rothuggen, såsom de påstå, derigenom att ordet aflad är uteslutet ur syndabekännelsen, så borde de väl deröfver snarare glädjas än oroas.

Dernäst anförde de Döpelse-formuläret, såsom, efter deras åsigt, alldeles vanställt och felaktigt, hvilket de sålunda ville bevisa: Döpelsen, sade de, är en rättfärdiggörelsens handling; uti rättfärdiggörelsens artikel få ej ingå några lagsfordringar, ty vi varde rättfärdige utan förskyllan af Guds blotta nåd i Xsto Jesu. Men uti nya Döpelse-formuläret och före sjelfva dopet föreläses först hufvudsumman af lagen, sedan tillfrågas Barnet om det genom dopet till dessa heliga pligter vill förbindas, och derpå följer sjelfva dopet, hvilket vill så mycket säga som: barnet döpes till Mosen, icke till Christum.

Ehuru utan hopp att kunna föra Läsarena till annan öfvertygelse, underlät Visitator likväl icke att i förevarande ämne meddela nödiga upplysningar och rättelser: Döpelsens väsende, sade han, måste skiljas ifrån dess form. Till det förra hör, att dopet sker, under begjutning med vatten, i Fadrens och Sonens och den Heliga Andas namn, i enlighet med Jesu, dess gudomlige stiftares befallning; allt det öfriga hör till formen

<sida6>

det förra är oföränderligt, men det sednare kan förändras, såsom ock förhållandet är med det nya döpelse-formuläret. — Att anse döpelsen såsom en rättfärdiggörelsens handling läser ej af den Heliga Skrift kunna bevisas och styrkas; Paulus kallar den ett bad till ny födelse, icke till rättfärdiggörelse. Dessutom betraktas döpelsen vanligen såsom ett förbund emellan Gud och människan. Hvilken Christen kan väl vara okunnig om sit[t] döpelse-förbund? Till ett förbund hörer ju, att pligter och skyldigheter å ena sidan, samt rättigheter och förmoner å den andra noga bestämmas? Detta har skett uti det nya döpelse-formuläret fullständigare, än i det gamla, och kan således icke utan oförstånd förkastas och fördömas.

I anseende dertill att Läsarena funnit det nya döpelse-formuläret så högth felaktigt, och de förgäfves sökt öfvertala Församlingens Prester att, vid barndop begagna det gamla, hafva en del bland Läsarena börjat sjelfve döpa sina och andras barn efter formuläret i gamla Handboken. Och namngafs Nämndemannen Pehr Königsson i Öhrnäs såsom den der i synnerhet befattade sig med att efter gamla Handboken döpa icke allenast nyfödda barn, utan ock dem, som förut blifvit döpta efter den nya. Pehr Königsson, som sjelf erkände, att så i sanning var, erhöll nu sträng tillsägelse och befallning att afstå från en befattning, som, utom

<sida7>

i högsta nödfall, ensamt tillhörde Prediko Embetet. Och borde han besinna, att likaså obehörigt det vore af honom att intränga uti civila Embetsmäns förrättningar, likaså litet vore han äfven berättigad, att befatta sig med presterliga embets göromål. — Tillika underrättade Visitator Församlingen derom, att de barn, som döpas, vare sig af Pehr

Königsson, eller någon annan, som ej är Prest, icke kunna anses såsom rätteligen döpte och följaktligen icke eller upptagne i den Christna Kyrkans och Församlingens gemenskap.

Herr Pastor Grönlund frågade nu om det vore honom tillåtet att, på någons begäran nyttja det gamla döpelse-formuläret. Hvarpå svarades: Nej! Herr Pastorn framställde denna fråga, icke af okunnighet om, huru han borde förhålla sig, men på det Församlingen måtte blifva fullt förvissad derom, att det ingalunda berodde på honom, att i denna del godtyckligt rätta sig efter någons önskan och begäran.

Nybyggaren Johan From i Gargnäs, — må hända den kunnigaste och fogligaste bland Läsarena, — sade sig väl inse, att det ej kunde vara en Församlingens Lärare tillåtet att, — någon till behag, nyttja den gamla Handboken, sedan en ny blifvit anbefalld; men som han icke kunde frångå sin öfvertygelse, att döpelse-formuläret i den nya är i strid med rättfärdiggörelsens artikel, ty begärde

<sida8>

han att uti Protocollet skulle intagas dess och, såsom han förmodade, — äfven fleres ödmjuka anhållan, det tåktes Högvördige Herr Doctorn och Biskopen samt det Högvördiga Dom-Capitlet lemna eller på högre ort utverka tillstånd för Sorsele Församlings Presterskap, att vid Barndop begagna den gamla Handboken, enär någon för sit[t] samvetes befredande sådant begär och önskar.

Herr Pastor Grönlund frågade ytterligare — huru han borde förfara, derest någon ej framhafver sit[t] barn till Presterskapet, för att döpas, utan döper det sjelf. Eller derest någon omdöper ett Barn, sedan det af Prest blifvit döpt. — Visitator svarade härpå, att han ansåg det höra till ordningen, att i förra fallet sådant anmäla hos Konungens Befallningshafvande, och i det sednare hos Högvördiga Dom Capitlet.

Sedan Herr Pastor Grönlunds anmälan, rörande religions Svärmeriet i Sorsele sålunda styckevis blifvit undersökt och de der förekommande Klagopunkter af Läsarena erkände, samt nödiga upplysningar, rättelser och föreställningar gifna, såsom Protocollet utreder, upplästes Krono-Länsmannen B.O. Holmströms till Konungens Befallningshafvande i Umeå insända 2^{ne} Rapporten, den första af den 27de sistlidne Junii, deruti Nybyggaren Nils Jo-

<sida9>

hanssons i Grundträsk Hustru Greta Sophia Mårtensdotter angifves för att vara den mest svärmiska, och att hon under sit[t] svärmeri åstadkommit oljud och förargelse såväl uti, som invid Kyrkan Söndagen den 25te uti nyssnämnde månad, genom de mest hädiska utlätelser ej mindre emot Presterskapet, än den lära de förkunna. — Hustru Greta, sjelf närvarande, erkände sig vara den mest svärmiska inför menniskor, men den högsta inför Gud, och vidgick för öfrigt allt hvad med henne uti denna rapport var angifvet; men sade derjemte att allt hvad hon talat, var af gudomlig ingifvelse. — Visitator kunde så mycket mindre inlåta sig i något hufvudsakligt samtal med henne, som hon, enligt Provincial-Läkaren Herr

Lindströms betyg, är rubbad till sina sinnen och saknar redigt förstånd, hvilket ock nogsam kunde märkas af hennes åtbörder och tal eller rättare skrik. Men församlingen förmanades att ej låna sina öron åt en galen människas tal, eller låta sig förvillas och missledas af dess föregifna uppenbarelser, ty någon omedelbar uppenbarelse är oss, som ega Guds uppenbarade ord, nu mera icke lofvad, icke eller af nöden.

De flästa Klagopuncter, som förekomma uti den sednare Rapporten af den 30de sistlidne

<sida10>

September, äro orätt ställda emot Nybyggare-Hustrun Greta Sophia Mårtensdotter i Grundträsk, men böra vara emot Nybyggaren Olof Jönsson Burmans Hustru Ulrica Larsdotter i Bure. — Hvarifrån detta misstag härleder sig, kunde nu icke upplysas, emedan så väl Krono-Länsman Holmström, som Pastors Adjuncten Lindahl, ehuru underrättade om terminen för denna visitation, nu icke voro tillstädes. — Imedertid erkände sistnämnde Hustru sig hafva fällt de i Rapporten förekommande yttranden: att det vore bättre Presterne stodo för altaret och ropade Djefvul, Satan, än att de stå der och läsa syndabekännelsen: att det vore bättre för folket lägga sig å Kyrkovägen för att hora, än att de gå in i Kyrkan. — på tillfrågan i hvad afseende det förra vore bättre, än det sednare, svarade hon, att det förra förhållandet, hvilket hon visst icke i sig sjelft gillade, vore så synbarligen felaktigt, att det ej kunde missleda någon, då deremot det sednare, genom sit[t] yttre utseende af rätt, lätteligen kunde förleda folket att sätta tro till en falsk och förderflig lära. — Att nya Catecheser blifvit af henne brände, erkändes och uppgaf hon antalet till 3^{ne}, med tillägg att hon ville bränna tusende. — Och vidblef hon alla dessa tänkesätt och yttranden, oaktadt gifna föreställningar om det felaktiga deruti.

<sida11>

Sedan allt hvad till denna förrättning ansågs höra sålunda var fulländadt, slutade Visitator Acten med ett tal af ungefär följande ordalydelse:

Älskade Embets bröder! Dyrt och ansvarsfullt är det kall oss blifvit anförtrodt, — må vi det aldrig förglöm[m]a! — Oss är anförtrodd vården ej blott om våra egna, utan ock om våra Åhörars själar. Till själars sanna vård hörer, att vi först och främst, så offentligen som enskildt, rent och klart förkunna Guds heliga ord, i enlighet med de heliga Skrifterna: Lagen till syndares väckelse och till kännedom af deras djupa synda elende och stora synda skuld; Evangelium till hugsvalelse och tröst för alla ångerfulla och botfärdiga själar. — Vi böra undervisa våra Åhörare såväl om salighetens grund, som salighetens ordning: — att Jesus genom sin görande och lidande lydnad är salighetens enda grund: — att den alfvarliga bättringen, — en sann ånger öfver synden och en lefvande tro på Christum, — är salighetens enda ordning. — Dernäst böra vi, efter den nåd Gud oss förlänar, beflita oss om en helig och ostraffelig vandel, hvilken Christi Evangelio värdig är; vara Hjorden till en föresyn i alla goda verk; sjelfve vandra den vägen förut, hvilken vi anvisa för andra, så att hvar och en

<sida12>

af oss i sanning, må kunna säga: varer mine efterföljare, såsom jag Christi. — När vi så uti lära och lefverne ställe oss Guds ord till regel och rättesnöre, då kunne vi, oaktadt våra många ofullkomligheter och brister, för Jesu skull ega fredade samveten; då kunne vi ock i stilla tålmod fördraga de smädelser och det förakt, hvarmed ovisa människor söka att nedtrycka oss, väl vetande att lärjungen icke är öfver sin Mästare, icke [h]eller tjenaren öfver sin Herra, — och hafva de kallat Husbonden Beelzebub, huru mycket mer skola de så kalla hans husfolk?

Och eder, I medlemmar af denna Christeliga Församling! Beder och förmanar jag på det öm[m]aste, att I icke försummen Guds nåd, utan i all Christelig enfaldighet och tro anammen ordet, som i Eder planteradt är, det edra själar kan saliga göra. Låten fridens och kärlekens Anda, — Jesu milda och saktmodiga Anda, — upplifva edra hjertan, så att I faren efter det, som till frids tjenar och det, som tjenar till förbättring inbördes. — Hafven nit om Gud, men visliga, ty det ovisa nitet, som ensidigt fäster sig vid blotta ordaformen och derföre med häftighet strider, under saknad af det högre andeliga ljustet, kan ej annat, än leda till de olycksaligaste söndringar och oredor inom ett Christeligt samfund, der andans enhet genom fridsens band borde hållas. — Att Guds

<sida13>

ord, vid edra enskilda sammankomster, läses och betraktas, är icke att lasta, utan tvertom att berömma; — gifve Gud att det skedde till edert förstånds upplysning och hjertas förbättring! Men att I förakten Kyrkan och försummen den offentliga Gudstjensten, der äfven visserligen Guds ord rent läres, — huru kan detta stå tillsammans med en sann Christendom, som alltid måste vara förenad med otvungen lydriad för Guds och Öfverhetens lagar? Detta kan ej annat vara, än en beklagansvärd förvillelse, hvars skadliga följder ej stå att beräkna. — Och edre Lärare, äfven med den bästa villja och nit, hvad godt skola de väl kunna uträtta i en Församling, der de äro misskände, kärlekslöst — ja, orättvist bedömde och ansedde såsom lögnens andar och djefvulens redskap? — Deras förut nog tunga embets börda blifver af Eder genom sådant förfarande ännu mera förtungad, — de blifva modfällde, nedslagne, bedröfvade, — de måste under sorg och suckan förrätta sit[t] kall, hvilket icke kan vara Eder nyttigt. — Afstån derföre, dyre vänner! Från ett sådant Christnom ovärdigt förfarande och omfattan edra Lärare med kärlek och förtroende, då blifver eder sammanlefnad här ljuflig och Gud behaglig, och då skall genom Guds nåd, Hans rikes tillväxt här i tiden befrämjas och invånare skaffas för Hans herrlighets rike i Himmelen!!! —

<sida14>

Hufvud-personerna för läsare-secten, hvilka angåfvos vara:
Nämndemannen Pehr Königsson i Öhrnäs. — Nybyggaren Hans Göransson i Stensund. — Nybyggaren Anders Johansson i Bure. — Nybyggaren Nils Johansson och dess Hustru Greta Sophia Mårtensdotter i Grundträsk.
Hustru Ulrica Larsdotter i Bure. — Nybyggaren Daniel Königsson i Svergoliden och Nybyggaren Johan Larssons Hustru Stina Iwarsdotter i

Öhrnäs. — hade dagen före Visitationen, eller fredagen den 5te Januarii, blifvit kallade till enskildt sammanträde i Prestegården, der de sig ock infunno och hvarest Visitator hade tillfälle, att göra sig närmare underrättad om deras religieusa tänkesätt; samt under vänligt och förtroligt samtal söka rätta hvad han deruti fann felaktigt, ehuru med föga framgång. — Ändamålet med detta sammanträde var ock, att göra sjelfva Visitationen i Kyrkan mindre vidlyftig; hvarföre han ock då, under åberopande af hvad han dagen förut utförligare med dem talat, kunde undvika all vidlyftighet. —

Läsarens begäran, att vid Protocollet få föga en skriftelig uppsats på deras religions meningar, hvilken de till morgondagen ville hafva färdig, bifölls. —

År och dag förr skrifne

In fidem,
N. J. Sundelin

<sida15>

[Bilaga som nämnts ovan]

Att nya Läro sättet förneka arfsyndens ursprung, därföre att de hafva bårt tagitt ordett aflad, hvilket David be känner i 51 Psalms 7 vä[rs] och Concordia där den talar om arf synden sidan 292[;] 24 de Raden, Nya Hand Boken förkaste vi alt sammans emedan hon icke öfver-enstämmer med den Heliga skrift och Symboliska Böcker[na,] ty litett af sur degen försyrar Hela degen. Hvad Döpelsen vi[d]kommer är arfsynden stympad som ofvan förmält är. Årningen [ordningen] i Christi instiftelse är förvänd emot vad Lutterus förklarar i första Bandett i Prädikan under Numro 54 och §.43 dje och anses Barnen Döpta under Moses. Och den härliga Exsorsismus är Bårttagitt som i Lutteri Döpareboken härligen för klaras. Synda Bekännelsen är om arfsynden som förr sagt är Barna till försigten är undragen i afseende att ordet min käre mm. är borttage[t.] förberedelsen till denn samma är mera Högmod i den Nya än i den gamla handBoken. Uti ungdomens första Nattvardsgång är också Lagen i Rättfärdiggörelsens artikel, som ock kann for visas af Concordia sidan 345 första styckett om Trones Rättfärdighet, 146 te styckett i Nya Catechesen är stridande emot Betraktelsen om Människans fria wilja eller krafter[;] sida 303. i sistnämde Bok, och Lutteri Kyrko Postilla 2 dra Bandett 19de Prædikan 35te Paragraphen[;] 310de styckett i förr nämde Catteches, är stridande emot Concordea sidan 285 om arfsynden och Andra Artickelen om Arfsynden i sist nämde Bok, sidan 8de, Att 302dra styckett i nya Cattechesen är enlig med det förkastade eller sista styckett i Concordia om TronesRättfärdighet inför Gud sidan 342[?] det förr omnämde 310[?] styckett är enlig med de förkastade Lärdomar i Concordia om andre Kättrier och Seckter sidan 266 2dra styckett och sid: 489, 4de styckett. För öfrigt Underkaste vi oss frivilligt den Heliga skrift och Symboliska Böcker och Gamla Hand Boken och Lutri skrifter och förklaringar öfver skriftens och Luteri Kyrko Postilla hvarpå vi hafve Konglig Majtets Nådiga

skrifvåle af dän 19de Februarii 1751, och d 11 Februarii 1752, att antaga. Med åfvan-nämde Böcker kunna vi trygga Våra samveten. Män Nya A.B.C. Boken. Nya Catechesen, Nya Han[d] Boken. Nya Psalmboken. Kunna wi för vårt samvete skull icke antaga, ty mann måste mera Lyda Gud än Människor

<sida16>

Pehr Königsson i Öhrnäs.

Anders Johansson i Bure.

Nils Johans son i Grun[d]träsk.

Jon Ersson[?] i Garg...[?]

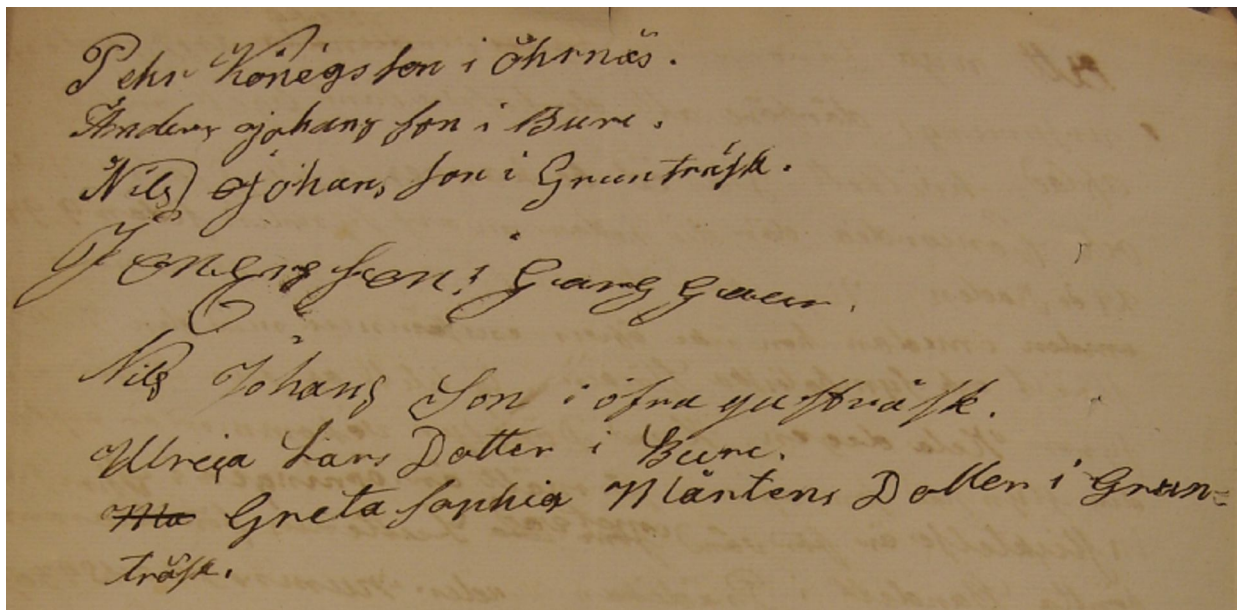
Nils Johans Son i öfra [Grund]träsk

Ulrica Lars Dotter i Bure.

Greta Sophia Mårtens Dotter i Grun[d]träsk

—

Originalhandlingar / Domkapitlets i Härnösand arkiv / Landsarkivet i Härnösand /

Pehr Königsson i Öhrnäs.
Anders Johans son i Bure.
Nils Johans son i Grunträsk.
Jon Ersson i Garg Gauer.
Nils Johans Son i öfra Grundträsk.
Ulrica Lars Dotter i Bure.
Greta Sophia Mårtens Dotter i Grun-
träsk.

Underskrifterna i original.